

การรับรู้คุณค่า คุณธรรมสำคัญ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง:
เพื่อการพัฒนาชาติอย่างยั่งยืน*

เกรียงศักดิ์ อุบลไทร**
วัชรวิธาน เข้มทอง
จารุณี จันทร์เจริญ

ความนำ

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาประเทศไทยให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานชี้แนะแก่ประชาชนชาวไทยมานานกว่า 25 ปีแล้ว (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2547) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ถูกอัญเชิญมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศไทย นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 จนกระทั่งปัจจุบันอยู่ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ซึ่งทั้ง 2 แผนฯ ดังกล่าว ได้ขับเคลื่อนควบคู่ไปกับการเน้น “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา”

สำหรับแนวทางในการพัฒนาคน ตามแผนพัฒนาฯ ดังกล่าว นอกจากจะต้องพัฒนาด้านการศึกษาเพื่อให้ความรู้ความสามารถด้านต่างๆ และนำความรู้ดังกล่าวไปประกอบสัมมาอาชีพ สร้างความอยู่ดีมีสุขให้กับตนเอง และครอบครัวแล้ว การพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม ถือว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าความสับสนวุ่นวายของสังคมไทยในปัจจุบันนั้น ล้วนแล้วแต่มีสาเหตุสำคัญมาจาก การที่คนขาดคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต ทำให้คนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้อง มากกว่าส่วนรวม ไม่มีจิตสาธารณะ ขาดความเอื้ออาทรและความเมตตาผู้อื่น กลายเป็นสังคมที่ต่างคนต่างอยู่ แข่งขัน และเอาัดเอาเปรียบ ซึ่งหากปัญหาดังกล่าวนี้ขาดการเหลียวแลแก้ไขแล้วประเทศไทยก็ยากที่จะพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ต่อไป

ดังนั้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของคนไทย จึงถือเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนในภาวะสังคมไทยขณะนี้ ซึ่งแนวทางในการพัฒนานั้น นักวิชาการในสาขาจิตวิทยาพฤติกรรมศาสตร์ ได้ให้ความสำคัญต่อจิตลักษณะของบุคคล โดยเชื่อว่าจะสามารถทำนายพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลได้

สำหรับคุณธรรมที่เป็นจิตลักษณะสำคัญพื้นฐานของวัฒนธรรมไทย คือ ความกตัญญูกตเวที ซึ่งเป็นจิตลักษณะของบุคคล เมื่อรับรู้ว่าคุณลักษณะหรือสิ่งแวดล้อมได้ทำหรือมอบประโยชน์แก่ตนอย่างไรบ้าง เมื่อเราได้รับสิ่งที่ดีเหล่านี้ จึงรู้สึกถึงพระคุณหรือบุญคุณของบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมเหล่านั้น โดยการตอบแทนพระคุณ โดยการทำความดี ช่วยเหลือสนับสนุน ตลอดจนไม่ทำร้าย ทำลายเบียดเบียนหรือเอาเปรียบบุคคลหรือสิ่งที่ทำประโยชน์แก่เรา (คุณเดือน พันธมนาวินและดวงเดือน พันธมนาวิน, 2550)

*บทความวิชาการนำเสนอเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนวิชา วป 884 : สัมมนาสังคมศาสตร์เชิงพฤติกรรม ตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

**คณะนิสิตปริญญาโท (ภาคพิเศษ รุ่น 7) สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (kreangsak137@hotmail.com)

อุบล เลี้ยววาริณ (2551) ได้ศึกษาความกตัญญู กตเวทินับบริบทของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยถือเป็นเงื่อนไขพื้นฐานสำคัญด้านคุณธรรม ที่จะทำให้บุคคลมีลักษณะของความพอเพียง หรือ “จิตพอเพียง” โดยในระดับสากลเรียกความกตัญญู กตเวทินี้ว่า “การรับรู้คุณความดี (Gratitude หรือ Gratefulness)”

ดังนั้น การรับรู้คุณความดี จึงถือเป็นจิตลักษณะของบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม ตามเงื่อนไขสำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ควรจะได้นำมาพัฒนาคนในชาติ เพื่อนำสู่การพัฒนาชาติอย่างยั่งยืนต่อไป

การรับรู้คุณความดี : ตามแนวคิดตะวันตกและตะวันออกแตกต่างกันหรือไม่

ความกตัญญู กตเวทินี้ถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย ซึ่งในโลกตะวันตกได้มีการศึกษาวิจัยที่เป็นสากล โดยใช้ชื่อตัวแปรว่า “การรับรู้คุณความดี (Gratitude หรือ Gratefulness)” เช่น McCullough (2001: อ้างถึงในอุบล เลี้ยววาริณ, 2551) ได้สรุปว่า การรับรู้คุณความดีเป็นผลทางประสพการณ์ที่บุคคลได้รับการปฏิบัติอย่างดี จากบุคคลหนึ่งๆ หรือชุมชนหนึ่งๆ หรือสังคมหนึ่งๆ เป็นอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลที่เป็นแรงผลักดันที่มีคุณค่า และมีความโน้มเอียงในการสร้างคุณประโยชน์ตอบแทนในอนาคต บุคคลที่มีความสำนึกรับรู้ในคุณความดีที่ได้รับ ไม่ว่าจะจากสิ่งใดก็ตามจะมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมช่วยเหลือบุคคลอื่น ไม่ทำร้ายบุคคลที่ช่วยเหลือ ความรู้สึกในการรับรู้คุณความดีจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ 1) การได้รับความช่วยเหลือที่มีคุณค่า และมีประโยชน์ต่อผู้รับ 2) การช่วยเหลือนั้นเกิดจากความตั้งใจที่จะกระทำมากกว่ากระทำโดยบังเอิญ 3) การช่วยเหลือนั้นต้องใช้ความพยายามอย่างสูง 4) การช่วยเหลือนั้นไม่ได้เกิดจากความมีผลประโยชน์ระหว่างกัน นอกจากนี้เขายังได้เสนออีกว่า การรับรู้คุณความดีเป็น

มโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมซึ่งคล้ายคลึงกับจริยธรรมด้านอื่นๆ เช่น ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ ความรู้สึกผิด เป็นต้น การรับรู้คุณความดีมีบทบาทหน้าที่ด้านจริยธรรม 3 ด้าน คือ 1) เป็นการวัดทางจริยธรรม เพราะเป็นการตอบสนองของบุคคลต่อการกระทำที่เป็นประโยชน์จากบุคคลอื่นว่า บุคคลนั้นมีการรับรู้ในคุณความดีที่บุคคลอื่นกระทำต่อเขาหรือไม่ 2) เป็นแรงจูงใจทางจริยธรรม ทั้งนี้เพราะบุคคลที่มีการรับรู้คุณความดีที่ผู้อื่นกระทำไปจะมีพฤติกรรมกระทำประโยชน์ตอบแทน 3) เป็นแรงเสริม แรงผลักดัน แรงสนับสนุน ให้บุคคลมีพฤติกรรมจริยธรรมในอนาคต

สำหรับประเทศไทยซึ่งอยู่ในซีกโลกตะวันออกมีความเข้าใจการรับรู้คุณความดีว่า คือ ความกตัญญู กตเวทินั้นเอง ซึ่งกตัญญู หมายถึง การรู้จักบุญคุณที่ผู้อื่นทำไว้แก่ตน และกตเวทินี้หมายถึง การคิดที่จะตอบแทนคุณความดีนั้น (พระเทพวิสุทธิเมธี(ปัญญานันทภิกขุ), 2537: 190) โดยความกตัญญูของคนไทยถือเป็นคุณธรรมสำคัญตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นมงคลชีวิตข้อที่ 25 ซึ่งพระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ (2547) ได้ประมวลไว้ในหนังสือมงคลชีวิตฉบับทางก้าวหน้า สรุปได้ว่า ความกตัญญู คือ ความรู้คุณ หมายถึง ความเป็นผู้มีใจกระจ่าง มีสติปัญญาบริบูรณ์ รู้อุปการคุณที่ผู้อื่นกระทำแล้วแก่ตน นอกจากนี้จึงเดือนพันธุมนาวินและดวงเดือน พันธุมนาวิน (2550) ได้กล่าวว่า ความกตัญญู หมายถึง การรับรู้ว่าคุณค่าอื่นหรือสิ่งแวดล้อมได้ทำหรือมอบประโยชน์แก่ตนอย่างไรบ้าง เมื่อเราได้รับสิ่งที่ดีเหล่านี้ จึงรู้สึกถึงพระคุณหรือบุญคุณของบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมเหล่านั้น โดยการตอบแทนพระคุณ โดยการทำความดี ช่วยเหลือสนับสนุน ตลอดจนไม่ทำร้าย ทำลาย เบียดเบียนหรือเอาเปรียบบุคคลหรือสิ่งที่ทำประโยชน์แก่เรา

จากความหมายของการรับรู้คุณความดีตามแนวคิดตะวันตกและตะวันออกข้างต้นจะพบว่ามีความใกล้เคียงกันที่เกี่ยวข้องกับความเหมือนและความต่างของความหมายที่

แต่ละฝ่ายได้ให้ไว้ ประเด็นของความเหมือน ได้แก่ ทั้งสองแนวคิดมุ่งเน้นว่าการรับรู้ความดี เป็นการที่บุคคลรับรู้ว่าคุณค่าหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้ทำคุณประโยชน์ให้กับตนเองอย่างไรบ้าง และเมื่อบุคคลรับรู้แล้วก็คิดที่จะตอบแทนคุณความดีนั้น ในส่วนของความต่าง ได้แก่ การที่แนวคิดตะวันตกนอกจากจะมุ่งเน้นว่าเมื่อบุคคลรับรู้คุณความดีและคิดที่จะตอบแทนคุณความดีนั้นแล้ว การรับรู้คุณความดี ยังมีส่วนในการสนับสนุน ส่งเสริม ให้บุคคลมีพฤติกรรมจริยธรรมในอนาคต ซึ่งในจุดนี้การรับรู้คุณความดีจึงมีส่วนที่ไปเกี่ยวข้องกับเจตคติ (attitude) กล่าวคือ สามารถที่จะเป็นตัวทำนายพฤติกรรมในอนาคตได้

กล่าวโดยสรุปการรับรู้คุณความดีหรือความกตัญญู เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่รับรู้ว่าคุณค่าหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวทำคุณประโยชน์ให้แก่ตนและบุคคลคิดที่จะตอบแทนคุณความดีนั้น โดยการแสดงพฤติกรรมที่พึงปรารถนาต่างๆ

การรับรู้คุณความดี : ปัจจัยเชิงเหตุและเชิงผล

การรับรู้คุณความดี เป็นลักษณะทางจิตใจซึ่งอาจจะมีปริมาณที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยเชิงเหตุหลายด้าน ที่มาเกี่ยวข้องนอกจากนี้การรับรู้คุณความดียังอาจเป็นสาเหตุให้เกิดผลลักษณะทางจิตใจหรือพฤติกรรมอื่นๆ ที่พึงปรารถนาได้อีกด้วย

ปัจจัยเชิงเหตุของการรับรู้คุณความดี

มีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องเชิงสาเหตุกับการรับรู้คุณความดี การศึกษาปัจจัยเชิงเหตุของผลที่เกิดขึ้นในเชิงจิตใจและพฤติกรรม นักวิชาการในสาขาจิตพฤติกรรมศาสตร์ ได้อาศัยกรอบแนวคิด “รูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model)” เป็นพื้นฐานในการกำหนดกลุ่มสาเหตุของพฤติกรรมหนึ่งๆของบุคคลว่าเกิดจากสาเหตุหลายประการพร้อมกันและในแต่ละประการก็มีสาเหตุที่สำคัญหลายด้าน สาเหตุของพฤติกรรมที่สำคัญมี

4 กลุ่มสาเหตุ คือ 1) จิตลักษณะเดิมของบุคคล ได้แก่ บุคลิกภาพต่างๆ 2) สถานการณ์ปัจจุบันที่บุคคลกำลังเผชิญอยู่ 3) สาเหตุที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะเดิมกับสถานการณ์และ 4) สาเหตุด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ ซึ่งเป็นสาเหตุของจิตใจของบุคคลที่อ่อนไหวไปตามสถานการณ์ เช่น เจตคติต่อพฤติกรรม เป็นต้น (คูจเดือน พันธมนาวิน, 2550) ซึ่งจากการประมวลเอกสารของอุบล เลี้ยววาริณ (2551) สรุปได้ว่า มีสาเหตุสำคัญ ที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณความดี ได้แก่ 1) สาเหตุด้านจิตลักษณะเดิม เช่น สุขภาพจิต เหตุผลเชิงจริยธรรม ความเชื่ออำนาจในตน มุ่งอนาคตควบคุมตน การนับถือศาสนา เป็นต้น 2) สาเหตุด้านสถานการณ์ เช่น การปลูกฝังอบรมของครอบครัว การปลูกฝังอบรมในโรงเรียน การได้รับการฝึกอบรมพิเศษ การรับสื่อส่งเสริม ประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมและการเห็นแบบอย่างที่เหมาะสมจากคนรอบตัว เป็นต้น

ปัจจัยเชิงผลของการรับรู้คุณความดี

การรับรู้คุณความดีของเยาวชนส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงามอะไรได้บ้าง จากการประมวลเอกสารของอุบล เลี้ยววาริณ (2551) พบว่า การรับรู้คุณความดีเป็นสาเหตุทางจิตใจสำคัญที่ไปเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่พึงปรารถนาหลายด้าน โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ได้แก่ พฤติกรรมรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ ด้านการเรียน ครอบครัว สังคม พฤติกรรมเอื้อสังคม และพฤติกรรมประหยัดและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปการรับรู้คุณความดีเป็นจิตลักษณะที่เกิดจากสาเหตุหลายประการที่มาเกี่ยวข้องด้วย อีกทั้งการรับรู้คุณความดียังเป็นสาเหตุของผลต่างๆ ซึ่งอาจเป็นจิตใจหรือพฤติกรรมของบุคคลก็ได้

การรับรู้คุณความดี : การพัฒนาแบบบูรณาการ บ้าน วัด โรงเรียน (บวร)

จากการศึกษาถึงสาเหตุต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้คุณความดี พบว่าสถานการณ์ที่บุคคลเผชิญอยู่เป็นกลุ่มสาเหตุสำคัญ ดังนั้นการที่จะพัฒนาให้บุคคล โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่เป็นอนาคตของชาติมีปริมาณการรับรู้คุณความดีให้อยู่ในระดับมากจึงควรที่จะมีการพัฒนาแบบบูรณาการ บ้าน วัด โรงเรียน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้การรับรู้คุณความดีในเยาวชนเป็นเหตุที่สำคัญไปสู่ผลซึ่งเป็นจิตใจหรือพฤติกรรมของ คนเก่ง ดี และมีความสุข นำสู่การพัฒนาชาติอย่างยั่งยืนต่อไป ซึ่งการพัฒนาการรับรู้คุณความดีในเยาวชนแบบบูรณาการ บ้าน วัด โรงเรียน อาจดำเนินการได้ ดังนี้

บ้าน

บ้านหรือครอบครัวถือเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน ประเด็นที่มีการกล่าวถึงกันมากที่สุด คือ รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ทั้งนี้เพราะรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูถือเป็นจุดกำเนิดให้เยาวชนมีจิตใจและพฤติกรรมดีงามในหลายด้าน งามตา วรินทร์านนท์ (2545) ได้ประมวลและสังเคราะห์งานวิจัย ได้ข้อสรุปว่า เด็กและเยาวชนที่มีลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่พึงปรารถนา เป็นผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูใน 3 มิติ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก แบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์และแบบพึ่งตนเองเร็วตั้งแต่ยังเล็กสำหรับการปลูกฝังอบรมให้บุคคลรับรู้คุณความดีหรือมีความกตัญญูทวาทิ มีงานวิจัย

กับเยาวชนไทยอย่างน้อย 3 เรื่อง ที่พบว่า ยิ่งเยาวชนได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างเหมาะสมจากครอบครัว(เช่น แบบประชาธิปไตยมาก แบบพุทธมาก) และได้รับการปลูกฝังอบรมด้านความกตัญญูทวาทิมากเท่าใด ก็จะเป็นผู้ที่แสดงพฤติกรรมกตัญญูทวาทิมากเท่านั้น (สุจินดา มูลผล, 2548 พระทวี ข่ายมณี, 2550 และสุดารัตน์ สายรัตน์, 2551)

กล่าวโดยสรุป การอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมของพ่อแม่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาบุคคลให้มีการรับรู้คุณความดีหรือความกตัญญู ดังนั้นการพัฒนาพ่อแม่ให้อบรมเลี้ยงดูลูกอย่างถูกวิธีจึงเป็นสิ่งสำคัญ แนวทางในการพัฒนา เช่น การให้ความรู้โดยการฝึกอบรม การฝึกปฏิบัติจากผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น

วัด

วัดหรือสถาบันศาสนา ถือเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาถือเป็นรากฐานที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมที่งดงามต่างๆ ของชาติ

ดังนั้น ศาสนา จึงมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดทางสังคมหรือปลูกฝังอบรมบุคคลผ่านทางพระสงฆ์หรือหลักธรรมคำสอน เพื่อให้บุคคลมีคุณลักษณะที่งดงามต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความกตัญญูทวาทิหรือการรับรู้คุณความดี ซึ่งถือเป็นคุณธรรมสำคัญของประเทศ โดยทางพระพุทธศาสนาถือว่า ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี สอดคล้องกับงานวิจัยของสุจินดา มูลผล (2548) พบผลสำคัญ คือ การปฏิบัติทางพุทธสามารถทำนายพฤติกรรมกตัญญูทวาทิของนักเรียนได้โดยสามารถทำนายได้ร้อยละ 16 จากงานวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธมาก ก็จะมีส่วนช่วยส่งเสริมให้เยาวชนเป็นผู้ที่มีความกตัญญูหรือการรับรู้คุณความดีมากเช่นกัน

ดังนั้นการที่จะพัฒนาเยาวชนให้มีการรับรู้คุณ
ความดี จึงควรส่งเสริมเยาวชนให้ได้มีความใกล้ชิดกับ
ศาสนา เช่น การพาไปทำบุญที่วัดในวันสำคัญทางศาสนา
การฟังธรรมตามโอกาสสำคัญ หรือ การแสดงตนเป็นพุทธ
มามกะ เป็นต้น

โรงเรียน

โรงเรียนหรือสถานการศึกษาถือเป็นสถาบันทาง
สังคมที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสถาบันทางสังคม
อื่นๆ โดยมี “ครู” เป็นตัวแทนในการถ่ายทอดทางสังคม
หรือปลูกฝังอบรมเยาวชนให้เป็นผู้มีจิตใจและพฤติกรรมที่
ดีงาม ดังนั้น การปลูกฝังอบรมให้เยาวชนมีการรับรู้คุณ
ความดีหรือความกตัญญู ครูจึงสามารถทำได้โดยการสอน
ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงได้แก่ การอบรมสั่งสอน
ให้นักเรียนรู้จักการรับรู้คุณความดีโดยการให้ข้อมูล
ข่าวสาร ให้รางวัล หรือลงโทษอย่างเหมาะสม ทางอ้อม
ได้แก่การเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น ได้มีผู้ศึกษาและพัฒนา
วิธีการสอนเพื่อให้นักเรียนมีความกตัญญู เช่น วิทยากรณ์
ชัยชลทรัพย์ (2525) ศึกษานักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 – 5
พบว่า กลุ่มทดลองที่ใช้วิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์มี
ความรู้ความเข้าใจในเรื่องความกตัญญูสูงกว่ากลุ่ม
ควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ จุลวยศรี มีใจเย็น
(2526) ศึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า การใช้
เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูของนักเรียนหลัง
เรียนโดยใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติแตกต่างกับวิธีการ

เรียนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญ รวมทั้งศศิธร บันลือสินธุ์
(2530) ทำการวิจัยโดยทดลองสอนการใช้ตัวแบบที่มี
คุณธรรมด้านความกตัญญูเปรียบเทียบกับการสอนแบบ
ปกติ พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองสอนด้วยตัวแบบที่มี
คุณธรรมมีคุณธรรมด้านความกตัญญูสูงกว่ากลุ่มควบคุม

สรุปได้ว่า “ครู” เป็นผู้มีความสำคัญในการ
ปลูกฝังอบรมให้นักเรียนมีการรับรู้คุณความดีหรือความ
กตัญญู ซึ่งแนวทางสำคัญนอกจากครูจะต้องอบรมสั่งสอน
โดยตรงโดยการพัฒนารูปแบบวิธีการสอนต่างๆ ครูยังต้อง
เป็นแบบอย่างที่ดีเกี่ยวกับความกตัญญูให้แก่เด็กอีกด้วย

บทสรุป

การรับรู้คุณความดีหรือความกตัญญู เป็นเงื่อนไข
ด้านคุณธรรมที่สำคัญตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ซึ่งถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ควรพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่คน
ในชาติโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนา
ชาติเป็นไปอย่างยั่งยืน สำหรับแนวทางในการพัฒนา ควร
สนับสนุนให้มีการพัฒนาแบบบูรณาการระหว่างบ้าน วัด
โรงเรียนเพื่อให้การพัฒนาเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยและพัฒนา

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาปัจจัยเชิงสาเหตุ
และปัจจัยเชิงผลของการรับรู้คุณความดี ในเยาวชน
ประเภทต่างๆ ให้ชัดเจน
2. ควรมีการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างหลักสูตร
ฝึกอบรมการรับรู้คุณความดีในเด็ก เยาวชน ประเภทนั้น
และวิจัยประเมินผลก่อนนำไปใช้ในวงกว้าง เป็นต้น

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2547) **เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร** (พิมพ์ครั้งที่ 1)
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- งามตา วรินทร์านนท์ (2545) การถ่ายทอดทางสังคมกับพัฒนาการของมนุษย์ เอกสารคำสอน
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ฉลวยศรี มีใจเย็น (2526) การทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความ
กตัญญูต่อบุคคล ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- คุณเดือน พันธมนาวิน (2550) การวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดทางจิตแบบบูรณาการในบริบทของ
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ
- คุณเดือน พันธมนาวิน และดวงเดือน พันธมนาวิน (2550) **หลักเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล:
ทฤษฎี และผลการวิจัย เพื่อสร้างดัชนีในแนวคิดพฤติกรรมศาสตร์** วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์
ฉบับที่ 47 เล่ม 1/2007.
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ (2547) **มงคลชีวิตฉบับทางก้าวหน้า** กรุงเทพฯ: ชมรมพุทธศาสตร์สากล
- พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) (2537) **กตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี** กรุงเทพฯ:
- พระทวี ชำยเมธี (2550) **บทบาทของครอบครัวในการปลูกฝังความกตัญญูต่อบุคคล ในเขตเทศบาล
นครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น** ปรินญาณิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- วิชัยญา วัฒน (2546) **ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรและจากหัวหน้า
งานกับพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรโดยมีความกตัญญูต่อบุคคลเป็นตัวแปรกำกับ**
วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ คณะจิตวิทยา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วิริยาภรณ์ ชัยชลทรัพย์ (2525) การทดลองสอนความกตัญญูต่อบุคคลแก่เด็กที่มีระดับการพัฒนาทาง
สติปัญญาต่างกันโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- สุจินดา มุผล (2548) **ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญู
ต่อบุคคลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนการกุศล ปรินญาณิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**
- สุภารัตน์ สายรัตน์ (2551) **การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูต่อบุคคล ของนักเรียน
สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงธนใต้** ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการวัดผล
การศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- อุบล เลี้ยววาริณ (2551) **การวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดแบบพหุมิติของจิตลักษณะด้านการรับรู้คุณค่า
ความดี** รายงานการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- McCullough, M.E., Tsang J.A., Emmon A.E., (2002). The Grateful Disposition: A Conceptual
and Empirical Topography. **Journal of Psychology and Social Psychology**. 82,1,112-127
-